

Naslov originala:
HANSENOVA DJECA
Ognjen Spahić

Copyright © 2006 Ognjen Spahić
Copyright © 2019 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednica:
Jelena Nidžović

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Sanja Polovina

Štampa:
Kontrast štampa

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo

OGNJEN SPAHIĆ

HANSENOVA DJECA

KONTRAST
Beograd, 2019.

Sa tromim snijegom silaze gubavci.
René Char u pjesmi *Pobjeda svjetlosti*

Posljednji leprozorijum u Evropi nalazi se na jugoistoku Rumunije, među isto tako leproznim pejzažima tamne, jalove zemlje, prošarane ugojenim dimnjacima termoelektrana i ostacima nekad velikih šuma. Davno je nestalo plodno grumenje koje pamti teške stope dakijskih vitezova Borebiste i Decibala, vazda spremnih da zariju željezo u blistave sapi rimskih konja, u site trbuhe stasitih Trajanovih legionara. Vlad III Cepeš i Mirča Stari, moldavski Stevan Veliki Atletičarstva i Mihailo Neustrašivi, odani apostoli božanske riječi, nekad bjehu sazvužđa u koja se gledalo očiju punih nade dok su krive otomanske sablje točile rijeke mlade krvi.

Davna povijest ove zemlje bila je raspeta — a vole to reći mnogi — između kandži starih i zlih lavova čije su grive umazane lešinama pokorenih miliona.

No slavu hrabrih Rumunija nije zaboravljala. Rijeke prolaze ali ostaju stijene, kaže rumunska poslovice, te i danas možete čuti sjećanja što pripovijedaju o herojskim podvizima Cepešovih legija riješenih da posljednje titraje snage poklone rođenoj zemlji.

Moj dragi cimer, Robert W. Duncan, običava reći da je istorija treće oko čovječanstva i da se njime mogu jasnije sagledati nedokučive jazbine našeg melanholičnog doba. Uvijek odgovaram citirajući Emila Ciorana koji piše da bi u svijetu bez melanholijske slavuje pekli na roštilju, a R. W. Duncan zatim kaže kako ga sablažnjava pomisao na očerupanog, metvicom i bijelim lukom garniranog slavuja pa preklinje da više ne pominjem tu bolesnu situaciju. Počinjem da cvrkućem kroz škrbavo zubalo, mašem rukama, kružim po sobi sve dok se R. W. D. ne dohvati papuče i zavitla je ka mojoj glavi. On želi da spava. A ja to ne mogu.

Volio sam da stojim na prozoru dok se po mojoj lobanji valjaju ulomci istorije netom pretvorene u prah koji za suvih ljetnih

večeri dođe u svježem vjetru sa Karpata ili onom toplijem što ravnomjerno duva silazeći niz stjenovite obronke Transilvanijskih Alpi. Osjetim miris šume i borovnica, dah bujnih polja, cvijet patuljastog jorgovana; ukus stijenja, čestica koje krckam među zubima i koje se zabadaju u ljupku sjenu katarakte. Kad zatvorim desno oko što veselo puca od zdravlja, na pejzaž se spusti zavjesa magle: mjesečina postaje zgažena žvakaća guma, a cimer usnuli pacov. Ljubičasta svjetla obližnje fabrike vještačkog đubriva trepere kao umiruće zvijezde, dok mermerno poprsje Alexandra Ioana I posađeno nasred bolničkog dvorišta, jedva odaje znake prisustva. Otvorim desno, zatvorim lijevo. Namignem jednim pa drugim. Spuštam i podižem kapke uživajući u *privé*-dualizmu svijeta.

Stranice koje slijede zapisane su desnim okom uz nepokolebljivo učešće razuma i svijesti.

Ljudi koje sam na mom putu susreo i upoznao — pretpostavljate da o Decibalu i Borebisti, pa ni o kralju Ioanu ne mogu reći ništa iz prve ruke — biće zapisani onako kako mi nalaže savjest. One što ih susreo nisam, a koji su igrom namjere ili slučajnosti postali neraskidivi dio mog života, pokušaću da pretvorim u riječi vodeći računa da nijedno utisnuto slovo ne bude ožiljak koji grdi nepatvorenu ljupkost istine.

PRVO POGLAVLJE

Šesnaestog aprila 1989. ustajem prije svih. Kanim ubrati nekoliko još nerascvjetalih narcisa izraslih uz južni zid bolnice. Želim da cvjetaju u mojoj sobi, pa se niz dva reda stepenica sa drugog sprata, spuštam noseći konzervu vrhom punu vode. Prethodne večeri bila je ispunjena kolotovima ananasa koje smo Robert i ja zgrickali u slasti. To voće je redovno zaobilazilo pažnju carinika i izgladnjelih rumunskih seljaka pa bi — nakon što oni maznu sve iole vrijedne namirnice iz paketa pomoći Međunarodnog Crvenog krsta — na dnu velikih kutija ostajale samo konzerve sočne tropske zeleni. Pretpostavljam da se radilo o nekom prehrambenom sujevjerju tipa: *kafa iz Južnoafričke Republike je radioaktivna ili jabuke sa Novog Zelanda su vještački obojene...*

Bilo je ugodno gledati sniježne obronke udaljenih planina misleći na ruke karipskih djevojka, na prste koji su svega par mjeseci ranije milovali hrapavu kožu ploda čijim se srcem upravo naslađujete. Dok gutamo ananas oblizujemo u mislima i te nježne dlanove, pa se ne stidim reći da sam kusajući ga često doživljavao blagu erekciju.

Narcise treba ubrati prije sunca čiji zraci već grickaju visoku krivulju dima nad fabrikom vještačkog đubriva. Tako ih uhvatite dok spavaju zatvorenih latica i prenesete u drugi krevet. Hladna voda čini da ostanu svježi nekoliko nedjelja i cvetaju svakog jutra.

Odvajao sam ih od zemlje lomeći stabljike centimetar iznad površine. Važno je ne povrijediti krupnu lukovicu jer ona krije još mnogo žutog cvijeća za godine koje stižu. Za grobove koji će čuvati leprozne kosti mojih prijatelja.

Od 1981. sahranjuju nas u krugu bolnice da bi smanjili troškove transporta do krematorijuma u Bukureštu i izbjegli slanje urne rodbini rasutoj diljem kontinenta. Sjećam se da ova promje-

na nije izazvala bitnije negodovanje jer su svi — moram konačno reći *gubavci* — ovdje provodili dane zahvaljujući upravo srođnicima preplašenim našom starozavjetnom bolešću. Jer lepra je u svijesti ljudi najčešće dozivala dvije stvari: 1. kadrove iz Wylerovog Ben Hura — koloniju gubavaca koji tumaraju planetom kao božji kažnjenici osuđeni na prezir i bolnu smrt u usamljenim pećinama daleko od grada; 2. strah od biološkog čudovišta, uljeza u dvadeseti vijek, koji se u ovo doba spustio fatalnom greškom prirode ili, pak, zaslugom svevišnje pravde.

Vjerovali su da naše blijede guke mesa, kupaste izrasline po leđima, rukama i vratu, sadrže sjemenke bolesti spremne da se vinu u svijet demokratski šireći najstariju među svim bolestima. Tupavi rumunski seljaci — sa sviješću razjedenom iracionalnim strahovima i sujevjerjem — smatrali su nas žigosanim otpadnicima ljudskog roda, ujedno veoma zlim, te su branili svojoj ružnoj djeci da se igraju stotinama metara od kruga ograde leprozorijuma.

Uvijek sam imao utisak da se na naše zdanje i njegovu neposrednu okolinu gleda više kao na staro ukleto groblje po kojem gmižu dusi, nego kao na medicinsku ustanovu. Tome su, vjerujem, doprinijele i dugačke lanene mantije: neophodna zaštita od sunca i pogleda bolesnika. Hoću reći: barem od pogleda onih koji su imali oči.

Svaki gubavac želi da zna na koji način su unakažena tijela drugih. To je standardna tema prepričavanja u četiri, u nekim slučajevima tri ili dva oka. Najosjetljivija mjesta su muški polni ogani, u određenim stadijumima bolesti veoma slični sasušenom korijenu lincure ili prije, krivim i neupotrebljivim staračkim prstima. Stanje ovog dijela tijela, prećutno je određivalo status pacijenta u koloniji.

Imao sam rijetku sreću da moja muškost ostane netaknuta »čarolijama bacila Gerharda Armauera Hansena«. A kako sam i prije bolesti bio obdaren pristojnim dimenzijama, pozicija vašeg pripovjedača — ubrzo nakon dolaska — definisana je statusom vođe, šta god da je to značilo na ovom mjestu.

Kada treba podijeliti milostinju Katoličke zajednice ostavljenu na kapiji, procijeniti koliko će drva biti utrošeno za ogrjev, razvrstati rod krompira i trešanja na jednake djelove — zovu da ja odlučim. Najčešće nema problema. Niko se ne buni ili nema dovoljno snage za takvo što. Negodovanja se svode na mumlanje ispod lanenih kapuljača ili sitne svađe u tamnim hodnicima zdanja. No stvari su katkad izmicale kontroli što je uključivalo primjenu radikalnih mjera uz pristanak ostalih bolesnika. Ergo: Cion Eminescu raspali Mstislawa Kasiewicza cjepanicom po glavi, a sve zbog nedoumica oko veličine udijeljenih im plodova paradajza. Tada morate reagovati pravedno i brzo.

Nevoljko sam otvarao vrata podrumске prostorije br. 42 koja je zajedničkom odlukom proglašena mogućim zatvorom u slučaju nedozvoljenih ponašanja. Tokom mog boravka u leprozorijumu otključana je svega četiri puta. Nesretni Cion je u broju 42 proveo zasluženu noć, ali i jutro poslije, odbijajući da izađe uvrijeđen kaznom. Kada je M. Kasiewicz velikodušno ponudio zatočeniku svoje sljedovanje sočnih crvenih lopti, Cion je uz jecaje izašao vani. Neprijatelji su se toplo zagrlili i sve se vratilo uobičajenom stanju stvari.

Topli zagrljaji Mstislawa Kasiewicza i Ciona Eminescua docnije su razmjenjivani u intimi soba visokog stropa, na madracima ispunjenim buđavom vunom, u kupatilima i slijepim hodnicima leprozorijuma. Nisam shvatao kako prevazilaze nakaznost tijela pristojno uništenih bolešću. Cionu fali nos, pa umjesto njega s lica zjapi mračna i sluzava jazbina u koju možete zavući najmanje dva prsta. Ostatak nije izazivao veću privlačnost. Desna noga, bez stopala, vuče se po zemlji kao truplo, dok lanenu mantiju od leđa odvajaju vanredno krupne kvrge otvrdlog mesa.

Kasiewicz pati od drugačijeg oblika sakaćenja. Oznake lica su na broju ali stradali su zglobovi svih udova. To čini da Mstislawov hod asocira na kretanje kakve *overdimension* lutke u najcrnjim dječjim košmarima. Kako god da je izgledao spolni odnos ovih nesretnika siguran sam da M. K. nikad nije bio na koljenima.

Prva negodovanja na račun njihovih odnosa počela su iz krajnje pragmatičnih i isto toliko besmislenih razloga. Trideset šesti broj *Medicinskog glasnika* (januar 1984) štampanog u Bukureštu pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija pompezno je najavljivao *novu bolest koja će izmijeniti lice svijeta*. Narednih dana svi su iščitavali stranice posvećene AIDS-u, neki uz podsmijeh, neki uz ravnodušno nerazumijevanje. Zapazio sam da je pojava nove biološke pošasti izazivala i određenu dozu ljubomore. Moglo se osjetiti da lepra uživa čudno strahopoštovanje svojih žrtava. Tokom žučnih rasprava u dvorištu, iskrsavale su bezumne rečenice prezira i mržnje koje su *Sindrom stečene imunodeficijencije* nazivale medijskom farsom namjerenom da diskvalifikuje renomirana čudovišta poput kuge, kancera, siflisa i naravno lepree. Oni su voljeli svoju bolest poštujući je kao dostojnog neprijatelja.

— Od AIDS-a najčešće obolijevaju intravenozni narkomani, hemofiličari i homoseksualci — čitao je naglas Ingemar Zoltán dok su ostali značajno klimali glavama razmjenjujući šapate u kojima su se, ne slučajno, prepoznavala imena: Cion i Mstislaw. Nakon tog saznanja, odnos prema ljubavnicima se znatno izmijenio. Ne shvatajući prirodu nove bolesti, vjerovali su da je ona zlo dijete samog homoseksualnog čina. Klonili su se Kasiewiczza i Eminescua kao da su... Htjedoh reći — gubavci. Trebalo ih je razumjeti.

Ko nije do tančina upoznao suptilne čudi tijela i uma deformisanog leprom, pomučiće se da shvati naizgled iracionalna ponašanja koja u sebi često kriju sasvim drugačije podsticaje od onih na koje ćete pomisliti kao pripadnici drugog svijeta, svijeta ne-gubavaca. Dijagnoza važi i za slučaj ekskomunikacije Ciona i Mstislawa čija je bit uzimala pred bukom oko *nove bolesti* i njenih navodnih apostola — homoseksualaca.

Pravilo koje su date činjenice godinama uobličavale govorilo je da u leprozorijumu ne može i ne smije biti emocija. Svi smo jedno tijelo koje diše bolešću, spava bolešću i odumire iz istih razloga. Usudujem se da ovaj praktični mehanizam nazovem

djelom sila prirodne ravnoteže usmjerene ka elementarnom očuvanju krhkog fizičkog i mentalnog zdravlja ljudske rase.

Likvidacija polnog organa je ukidala reproduktivne nagone, a time i mogućnost začeca unutar zajednica oboljelih.

U mom leprozorijumu, uz jedanaest muškaraca, boravila je i gotovo jedna žena.

Neodređenost dugujem staroj Ruskinji Margareti Josipovič koja je — od kada pamtim bolničke dane — bitisala u stanju poluhibernacije. Iz sobe nije izlazila godinama, a smrt nije htjela da pokuca na vrata. Kucao sam jednom nedjeljno samo ja; i nakon što bih strpljivo sačekao da glasne žice izbace jedva čujno mumlanje, ulazio sam da joj izmjerim puls i saspem nekoliko kašika čorbe u grlo. Margareta je uzvraćala pripovijedanjem: sjećanjima koja sežu u posljednje dane carske Rusije i svirepe gulage sibirskih tundri, ali i u ranu istoriju leprozorijuma nakon otvaranja.

Hrapavi glas je dolazio duboko iz utrobe šireći se sobom u niskim frekvencijama. Nakon desetak minuta činilo se da ga čujem odasvuda. Pričala je tečno, ustaljenim tonom koji je podsjećao na zvuk stare gramofonske ploče.

Njen ruski me je katkad dovodio do ludila. Govorila bi o carskom dobu upotrebljavajući pregršt arhaičnih termina i egzotičnih pridjeva koji su moje školsko znanje jezika podriivali u korijenu. Ako bi pripovijedala o Crvenoj Rusiji, tada bi marširali strojevi drskih naziva raznoraznih komiteta i titula sitnih Staljinovih činovnika, koji su, ako sam dobro razumio, zaslužni što se njeno i dupe njenog muža godinama smrzavalo na sibirskoj zemlji. Margareta Josipovič je u gulagu broj 32-A zaradila i Hanse-nov bacil. Slomljena teškim bremenom lepree hrabra žena je ipak uspjela da svoj um održi zdravim do posljednjeg dana. Odustajanjem od tijela kojem je svjesno uručila otkaz nadajući se samilosti kolega bolesnika, Margareta Josipovič je posljednjih deset godina utrošila plutajući crnim morem sjećanja vječito se žaleći na hladnoću, sibirsku hladnoću za svagda nastanjenu u njenoj lobanji.

Muke ostalih, pa i moje, počinjale su svanućem. Pruga plavih radničkih kecelja odlazi na posao, a vi dan dočekujete bolovima različitog intenziteta. Komunikacija sa svijetom najčešće počinje tako što sagledate da li ima novih promjena na tijelu. Shodno rezultatima, vaše raspoloženje će se kretati od samoubilačke depresije do blage veselosti.

Ogledala u sobama leprozorijuma vidjela su užase dostojne pakla. Svaka je imala po jedno, te ste već od ranih jutarnjih časova slušali psovke ili bolne jauke — dokaz da je Hansen prethodne noći bio i te kako vrijeđan. Strah je nagonio mnoge da umišljaju kako je kvrga na vratu upravo izrasla, da je komad nosa skrenuo ulijevo ili da je koža nadlanice postala neprirodno hrapava. Možete samo pretpostaviti šta se događalo s druge strane očiju. Jer kakve sve misli prizove najobičnija glavobolja!

Mycobacterium leprae je dakle vajao, ne samo tijelo već i um, čineći ga katkad unakaženim poput zjapećih rana na vratu i leđima. Teško je očekivati da ove okolnosti uzgajaju dobronamjernost i optimizam svojstven ljudskom rodu, ali ne želim reći kako toga u leprozorijumu nije bilo. Možda je uz tjelesnu ružnoću lakše dolazila do izražaja i ona druga, nastanjena u biti čovjekovoj.

Mog cimera Roberta W. Duncana ni u kom slučaju nisam mogao privesti tim kriterijumima na sud. On je vedru narav zadržao uprkos bolesti ignorišući njene podvale i zamke. S toga je bio nagrađen veoma sporim napredovanjem bacila koji se glasno javljao — vođen nedokučivim časovnikom prirode ili Boga, htjedoh reći — baš u trenucima kada pomislite da ste možda izliječeni.

Zahvaljujući Robertu W. Duncanu godine provedene u leprozorijumu doimale su se kraćima. R. W. D. nikada nije zaboravio moj rođendan. Kao poklon sam uvijek dobijao stvari savršeno prilagođene mojim potrebama ili ukusu. Najdražu među njima, Bijeli album Beatlesa u izdanju Jugotona, pamtiću cijelog života kao zvuk dobrote i neokrtnjenog prijateljstva. Sjećam se da je stari Ingemar Zoltán slušajući sa zvučnika razglasa *Back in the U. S. S. R.* vrištao od sreće vjerujući da sluša propagandnu koračnicu

koja prenosi ultimatum ruskim tenkovima na ulicama Budimpešte. Svakodnevno je, marširajući hodnicima, tražio još i radosno uzvikivao refren filovan njegovim anti-sovjetskim parolama.

Robertovi pokloni su zračili nedokučivim oreolom potencijalnih intimnih dragocjenosti. Prevrćući ih u rukama imao sam čudni utisak da sam ih jednom davno posjedovao i da se oni sada vraćaju dozivajući uspomene. Stari špil Piatnikovih karata, perorez sa drškom od ružinog drveta, mali kineski akvarel uokviren ebanovinom, turska lula — svaka od tih stvari zauzimala je posebno mjesto na noćnom stolčiću.

Uporno je odbijao da kaže kako do njih dolazi, a ja sam nakon par pokušaja prestao da insistiram računajući da je i to neka vrsta talenta, poput spisateljskog ili muzičkog dara. Nekoliko dana uoči mog rođendana pažljivo sam pratio Robertove kretnje, no nikad mi nije izbivao iz vidokruga duže od pola sata što je bilo nedovoljno za odlazak do najbližeg sela ili fabrike vještačkog đubriva. Katkad bi tokom šetnje dvorištem dobacivao zagonetne osmijehe znajući čime razbijam glavu suzdržavajući se da ga još jednom upitam: kako?

Poklon koji sam dobio drugog aprila 1989. za moj četrdeset drugi rođendan, nisam držao na noćnom stolčiću, već duboko u postavi madraca ispunjenog ovčjom vunom. Robert ga je ostavio pored budilnika tako da je uz histeričnu zvonjavu ruske *rakete*, kad sam ga ugledao, od uzbuđenja zazvonilo i u mojoj glavi. Nisam bio spreman za ovakvu vrstu šoka koji je tihe prolječne dane pretvorio u bujicu sumnji, pretpostavki i nadanja. Uz to, veliki portret Nicolaeia Ceausescua koji se godinama osmjehivao sa zida zgrade fabričke uprave, bio je umazan katranom do neprepoznavanja.

Miješajući karte posmatrao sam planine na zapadu. Evropa je — tamo iza rubova Transilvanijskih Alpi — zaranjala u još jednu noć. Osjećao sam kako bruji, poput velike matice, šaljući nizove kodiranih signala. Kada se Robert W. Duncan nečujno došunjao iza mojih leđa, kada me dotakao po ramenu karte su iz pre-

plašenih ruku odletjele kroz prozor. Činilo se da padaju dugo, suviše dugo, levitirajući kroz gusti prolječni zrak. Znao sam da će se nešto uskoro promijeniti.

Robert se smijao drhtanju mojih dlanova. Mirno je otvarao konzerve ananasa, a ja sam zamišljao da upravo otvara dvije Pandorine kutije, po jednu za svakog. Narednog jutra ste mogli vidjeti kako balansiram silazeći niz stepenice i nosim konzervu punu vode, za cvijeće; divne narcise uz južni zid leprozorijuma.

Ali narcisi nisu bili jedini razlog što sam šesnaestog aprila 1989. ustao prije svih.

DRUGO POGLAVLJE

Boli dok gutam ananas, a Robert kaže da je to samo prolazna faza nakon koje slijedi totalna obamrlost jednjaka. Zato su gubavci u prošlosti često zarađivali sitne novce gutajući komade žara ili jedući staklo. Kaže da ću se vremenom navići iako će mi nedostajati prijatno peckanje vrelog čaja. Njemu najviše fali preplavljujuća toplota crnog *Jim Beama* koji obožava. Robert je Amerikanac. Pretpostavljam jedini Amerikanac na planeti zaražen ovom antikvarnom boleštinom. Rijetkim prijateljima i nekoj staroj tetki u Georgiji pisao je da ima AIDS i da će ostatak života provesti na Starom kontinentu. Želi da ga upamte onakvog kakav je bio, a ne kao onemoćalu sjenku bivšeg podoficira američke pješadije. Ljeta 1982. rekao mi je da je lepru zaradio u kurvarnicama Amsterdama, te žurno nastavio da prepričava zbitja tokom obuke u Arizoni. Nisam dalje propitivao suspregnut dobrim manirima iako sam znao da niko od Hansenove djece ne objašnjava istoriju bolesti jednom rečenicom. Naracija je opširna i uvijek precizno strukturirana. *Aussätzigeri* je izvlače iz rukava kad god ih se, bar iz daleka, upita o porijeklu *njihovog usuda*. Cijelu istinu Robert će ispričati tek godinama nakon mog dolaska ohrabren prijateljstvom.

Narcisi uvijek neprijatno podsjećaju na priču o ljepoti i njenom odrazu. Ne bih se začudio da to prekrasno cvijeće naprasno uvene pred prizorom mog unakaženog lica. Iako nemam krucijalnih nedostataka uobličjenja, moj nos, obrazi i čelo su prekriveni velikim bradavicama. Kao da pod kožom rastu zrna graška. Leontijaza je uzela maha pa su obrve, trepavice, kosa i brada davno iščezli. No hrskavica nosa je u prilično dobrom stanju. Tome su doprinijele redovne doze tiosemikarbazona i antimonskih preparata koji su nekada pristizali u izobilju. Mogli ste se špricati kad

god poželite: prije ručka, poslije doručka, u zoru ili tokom noći. Većina bolesnika je usvajala ovakav režim ne pretpostavljajući da vitla mačem s dvije oštrice. *Mycobacterium leprae* je ubrzo postajao imun na lijekove, te su bile potrebne slonovske doze da bi se, barem kratkotrajno, zaustavilo napredovanje bacila. Uz Robertovu pomoć, precizno sam dozirao medikamente što je rezultiralo dugotrajnim uspjavanjem Hansena. Godine 1984. nestale su i posljednje ampule dragocjenih supstanci. Tada smo se preorijentali na terapije ljekovitim biljem koje se moglo ubrati u neposrednoj okolini. Nekoliko ruskih knjiga iz ove oblasti pomoglo je da veoma brzo otkrijemo najefektnije uvarke za smirivanje otoka i bolnih kvrga. Oblozi od lišća *divlje maćehe* blagotvorno su djelovali na nepodnošljivi svrab koji se javljao za kišnih dana tjerajući bolesnike da katkad od svojih, već unakaženih tijela, prave vulkane gnoja i sukrvice.

Stavljanjem trideset grama oljuštene i isjeckane stabljike *paskvice* na litar ključale vode dobijali ste nepojmljivo gorak čaj namjeren da olakša nedaće u grlu i jednjaku. Mlada kora brijesta mogla se naći tokom cijele godine u obližnjoj šumi. Jedino je ova biljka pokraj svog imena sadržavala direktne sugestije za ublažavanje posljedica i simptoma lepre što ju je činilo najpopularnijom među bolesnicima. Ogulite koru sa dvogodišnjih stabljika, osušite je na vjetru ili suncu i sitno isjeckate. Kuvali smo kilogram i trista grama u dvadeset litara vode sve dok se količina tečnosti ne prepolovi isparavanjem. Trebalo je svakog jutra piti po 250 grama i isto toliko utrošiti na obloge. Kuvali smo u dva velika kazana na sredini dvorišta sjedeći uz vatru. Stari Ingemar Zoltán je imao nešto kulinarskog iskustva pa je njegova spretnost oko pripremanja bilja posao činila rutinom. Zvučnik postavimo na prozor, naslažemo dosta drva, svako iznese malu stolicu ili dovuče panj: zabava počne. Dok se *Bijeli album* vrtio iz noći u noć tjerajući ukočena koljena da lagano cupkaju, užareni opiljci letjeli su ka svemiru praćeni mutnim očima gubavaca.

Robert je ponekad uzimao parče drveta umjesto mikrofona i afektirao na prekrasnu *Happiness is a warm gun*. Uspijevao

je da izmami dirljive osmijehe koji su nagrđena lica pretvarala u groteskne portrete našeg jada. Muzika se utišavala kada bi razgovor postao glasniji. Ispod lanenih kapuljača dopirali bi hrapavi glasovi; pričale su se istorije minulih života, žitja nesretnih koji su poput vračeva dozivali slike i riječi izgubljene u tamnim limbovima vremena. Niko nikad nije postavljao pitanja. Mogli ste pričati neometani upadicama i nevjericom, jer je svako od prisutnih znao da će se naći u sličnoj situaciji.

Istinske biografije bile su nedokučive. Pri dolasku u leprozorijum sva dokumenta, lične stvari i odjeća, grubo su oduzimana, a za uzvrat ste dobijali pregršt donjeg rublja, dva para bijelih košulja, vojnički džemper i kvalitetnu lanenu mantiju s velikom kapuljačom. Zalihe su redovno obnavljane te se niko nije mogao žaliti na nehigijenu. Dok su me tri formalno ljubazna doktora u pratnji vojnika rumunske armije, pripremala za boravak u leprozorijumu, očekivao sam da će mi oko vrata zakačiti i zvono — neophodni rekvizit gubavaca u prošlim vremenima koji je upozoravao da cestom prolazi *On* lišen ljubavi božje. Srećom, to se nije dogodilo. No njihova uigrana procedura zvonila je zastrašujućom odlučnošću. Shvatao sam da ne odlazim *na liječenje* već da me spremaju za put u nešto *drugo*, lišeno pravila ovog svijeta, što se prije moglo nazvati bolovanjem u izolaciji nego li medicinskim tretmanom. Želio sam da zadržim sat, pasoš i mali zlatni privjesak u obliku strijelca. Kada sam pomenuo tu mogućnost, jedan od doktora je s blagim podsmijehom rekao da će stvari biti sigurnije ako ih oni pričuvaju dok se ne izliječim.

Njegov kolega ih je istovremeno trpao u veliku limenu posudu, a drugi je — sa maskom na licu — sipao po njima mečavu bijelog praha. Dvije velike igle zarile su se u moju lijevu butinu ispuštajući snažni antidepressiv i prvu dozu tiosemikarbazona. Doktor je okrenuo nulu na crnom brojčaniku i prošaptao u slušalicu: *Spreman je*. Strpali su me u oronula bolnička kola. Pokušavao sam da govorim, no riječi su se pod dejstvom injekcije pretvarale u blago gibanje ruke ili mrštenje čela. Jezik je neartikulisano kolutao po usnoj duplji tjerajući pljuvačku da curi u nitima, niz bradu sve do

pona. Oslonio sam lice na staklo zadnjih vrata presvučeno žicom. Mala ambulantska stanica na krajnjoj periferiji Bukurešta postajala je bijela tačka sa mrljom crvenog krsta na zidu. Čovjek koji se nije pojavljivao tokom pregleda izašao je ispred oslanjajući se na zid. Ležerno je mahao u znak pozdrava dok smo odlazili. Široki reveri crnog odijela, raspojasani kožni mantil, sitni, fino izbrijani brčići nad lijepo složenim zubima. Nekoliko minuta ranije ovaj skup osobina saslušao je doktorovo: *Spreman je* — i zadovoljno pripalio cigaretu. Dok smo odmicali, visila je u njegovoj lijevoj ruci.

Truckajući se izranjavanim cestama na putu do leprozorijuma, sjedio sam na drvenoj klupi prislonjenoj uz limeni zid. Žičano staklo veličine televizijskog ekrana, emitovalo je blijedi sfumato zimskog pejzaža bez snijega. Seljaci na blatnjavim poljima oslanjali su ruke na držala alata pogledom prateći vozilo. Neprirodno ružno dijete pritrčalo je do ceste i bacilo kamenicu pogađajući debeli lim. Vozač se na trenutak zaustavio uzvrativši sa nekoliko rumunskih psovki, a onda smo skrenuli desno, u brezovu šumu koja me uspravala ravnomjernim promicanjem bijelih stabala povijenih sjevernim vjetrom.

Skup osobina, objasnice R. W. D., bio je oficir zloglasne Securitate, odnedavno zadužen za sve gubavce na teritoriji Republike. Brinuo se da okuženi stignu na dato im mjesto, ali i — što je bilo podjedanako bitno — da tamo ostanu.

Procedura liječenja lepre nije se suštinski izmijenila kroz nekoliko milenijuma registrovanog postojanja bolesti. Trebalo je ispuniti dva jednostavna uslova koja su onemogućavala drastičnije širenje zaraze: 1. strogo ograničiti kretanje bolesnika 2. spriječiti kontakt sa zdravim ljudima. Tako je bilo u dobu Ramzesa II, Carla V ili Ivana Groznog.

Srednji vijek je, katkad, gubavce podgrijavao na lomačama. Tek da se puku objasni izvanbožanska priroda zaraze i zaraženih.

Kako ni crkvu nije obavezivalo milosrđe, *Aussätzigeri* su bili prinuđeni da osnivaju zajednice na periferijama naselja tražeći